

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Albert Winsemius: De Nederlander achter de BV Singapore
Stoelinga, F.

Citation

Stoelinga, F. (2020, November 19). *Albert Winsemius: De Nederlander achter de BV Singapore*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/138392>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/138392>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/138392> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Stoelinga, F.

Title: Albert Winsemius: De Nederlander achter de BV Singapore

Issue Date: 2020-11-19

Hoofdstuk 14 Politiek en geluk

54 Winsemius' politieke aanbevelingen

In het algemeen gesproken vormt een specifieke politieke constellatie voortdurend de context van het ontwikkelingssucces van de tijgers in Zuidoost Azië, en ook van tijger Singapore. In de Koude Oorlog staan deze landen met de rug tegen de muur, te schetsen met de kreet: pompen of (communistisch, economisch) verzuipen. Veel van deze landen, ook Singapore, zijn politiek via ontwikkelingsmaatregelen uit de brand geholpen en dit verklaart waarom Winsemius *überhaupt* met zijn ontwikkelingstaak kan beginnen. Met andere woorden, het zijn niet slechts aanbevelingen ten aanzien van ontwikkeling die min of meer toevallig een politiek gehalte hebben, maar Winsemius' maatregelen zijn sowieso slechts de logische consequenties van politieke uitgangspunten.

Onderzoeker en wetenschapper Loh Kah Seng opent de aangekondigde reeks van Winsemius' politieke invalshoeken met de uitspraak:

First, despite being a technical person, Winsemius proposed political solutions for Singapore, in particular for the state to lead the industrialisation programme and proscribe the leftist opposition.¹³⁷¹

Binnen drie maanden na aankomst in Singapore geeft technisch adviseur Winsemius zijn steun aan Singapore's premier, aan Lee Kuan Yew's acties tot het elimineren van de destructieve invalshoek van het communisme. Winsemius praktiseert dat door bijvoorbeeld het beleid van James Puthuchery, de manager van de voorloper van de EDB, de *Industrial Promotion Board*, te verwerpen. Als Singapore in basisindustrieën wil gaan investeren kiest de communistische politicus en vakbondsman Puthuchery voor volledig staatseigendom terwijl Winsemius, in tandem met minister Goh Keng Swee, een liberale propositie voorstaat met privékapitaal, die uiteindelijk gevolgd gaat worden. Winsemius bevestigt in 1984: “*Without much ado a choice was made for free enterprise. I have always considered this choice to be one of the most monumental in the history of Singapore*”.¹³⁷²

Een volgend politiek advies geeft Winsemius begin 1961 in zijn eerste rapportage, dat duidelijk stelt dat de vakbonden onder regeringstoezicht gesteld moeten worden. Deze twee ‘schoten voor de boeg’ geven Winsemius' visie duidelijk aan: het maakt niet uit hoe je het doet

¹³⁷¹ Loh Kah Seng, ‘Albert Winsemius and the Transnational Origins of High Modernist Governance in Singapore’, 72.

¹³⁷² Winsemius, *The Dynamics of a Developing Nation: Singapore*, 8.

maar zorg dat je en de communisten en de linkse bonden onder controle krijgt, zo niet dan wordt het hier nooit wat.

Voor Winsemius en Lee zijn deze vroegtijdige en opvallende politieke gewaarwordingen het begin van een jarenlange relatie. Het is vanzelfsprekend dat in lijn met deze uitspraken de aanpassing van Singapore's burgers tot efficiënte werknemers in de 23 jaar dat Winsemius als adviseur optreedt, sterk beïnvloed zijn. Loh Kah Seng concludeert zelfs dat "*His advice was ultimately political and contributed to high modernist governance in Singapore*".¹³⁷³ En niet alleen dat, Winsemius' politieke invalshoek heeft volgens Loh ook een vervolg: "*The second aspect is to move beyond the state to chart Singapore's transnational industrial history, of which Winsemius was a part*".¹³⁷⁴

Inderdaad, Winsemius heeft toen het project tot samengaan met Maleisië stuk liep, vanaf 1965 Singapore politiek aan de hand genomen om samen de wereld in te gaan. Hoewel het de PAP in die tijd niet ontbreekt aan intellectuele kennis, durf en enthousiasme, heeft het een Winsemius nodig die precies verwoordt wat de PAP politiek zo graag wil horen: duidelijke pragmatische oplossingen die veelal in andere ontwikkelde landen al toegepast en bewezen zijn.

Winsemius' waarschuwing aan de regeringsleiders van de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Australië vermeld in het *Memorandum (Revised)* uit 1965, is een topstuk uit zijn politieke aanpak en bovendien verpakt met duidelijke militaire connotatie. Geparafraseerd en soms voorzien van originele citaten stelt Winsemius:

- het is een labiel moment, dat nog erger gaat worden als vanaf 1968 nog meer jongeren de arbeidsmarkt opkomen;
- werkloosheid en dus sociale onrust maakt dat de communisten weer kunnen toeslaan, ondanks de verreikende maatregelen die tot nu toe getroffen zijn, "*thus Singapore's economic trouble (which is for the greater part a heritage of its temporary participation in Malaysia) would become a political problem in Malaya and a strategic/military problem in South East Asia*";
- een kettingreactie met opstanden en militaire consequenties is niet te stoppen: "(...) in a full-fledged world war no number of police or army would be able to stop this fatal development without creating a complete anarchy".

Het lijkt wel alsof je 'vadertje Drees', vanaf 1948 de Nederlandse premier, hardop hoort mopperen als Winsemius in 1966 in politieke terminologie schrijft dat:

Politically, Singapore is walking on the razor's edge. (...) An increase in excess unemployment, even from 25,000 to 30,000 people will directly be exploited by the communists and with an almost guaranteed success. (...) Only a Socialist Government like yours or a similar Government could have been and will be in the near future able to keep the situation in hand.

¹³⁷³ Ibidem, 74.

¹³⁷⁴ Ibidem.

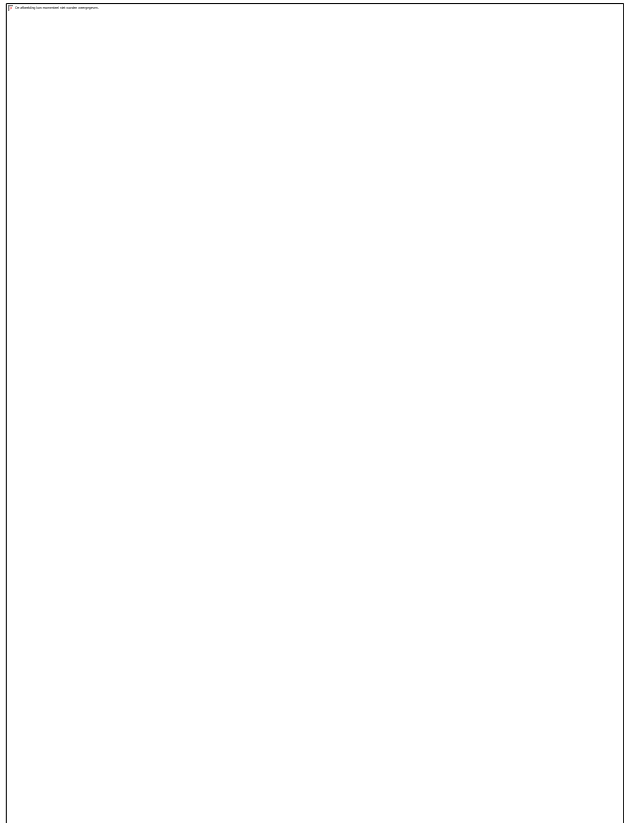
(...) If Singapore became a stronghold of communism, the non-communist strategic defence zone from Japan to New Zealand would be broken. Not only Malaysia and Great Britain, but also Australia, New Zealand and the United States would then be drawn into the strategic sphere around Singapore.¹³⁷⁵

Vooral deze laatste waarschuwing aan de regering van Singapore en via hen aan de regeringsleiders van de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Australië voor een “*stronghold of communism*” is fors politiek van aard: als de economie van Singapore door de scheiding van Maleisië instort kan er een kettingreactie plaats vinden, waardoor de stadstaat in een bolwerk van communisme kan veranderen. Een duidelijke (geo)politieke waarschuwing van een economisch adviseur die zelf beweert niet over enige politieke expertise te beschikken:

Thus, unless a way can be found quickly to restore the possibilities for the limited increase in employment needed in Singapore (some 7,000 primary jobs a year), Singapore will certainly become a major problem for these countries in world politics in Asia and the Far-East, if not a problem of global consequence. This fatal sequence should be made clear to the Government of every country which may at some phase be affected by the Singapore development. It is hoped that Malaysia will soon come to the conclusion that politically and military/strategically its fate is completely dependent on the course which Singapore will take. (...) As mentioned earlier, the fight for industrial development is not a struggle with an economic but ultimately with a political goal, namely to win the battle on the labour front in Singapore.¹³⁷⁶

~

Naast bovengenoemde forse suggesties over het bestieren van de communisten en de vakbonden en zijn internationale oproep tot bezinning over Singapore en zijn veiligheidssituatie heeft Winsemius een gamma van meer of minder politiek getinte suggesties gelanceerd. Het voorstel om het standbeeld van Raffles in de openbare ruimte van Singapore te behouden is in feite daar één van.¹³⁷⁷ Het doel is duidelijk: potentiële investeerders niet afschrikken door mogelijk antiwesterse of antikoloniale ideeën. Ook de in paragraaf 38 genoemde politiek-financiële ontwikkelingen met buurland Indonesië zijn

¹³⁷⁵ National Archives of Singapore, PREM, Britain, Dr. A. Winsemius, Memorandum (Revised) 2-3.

¹³⁷⁶ Ibidem, 3-4.

¹³⁷⁷ Foto standbeeld Raffles

belangrijke items van Winsemius' politieke invloed, vooral als zelfs Winsemius aan de basis staat voor mutaties van ministersposten. En wat te denken van Winsemius' invloed op het functioneren van de NWC, als Winsemius in 1980 voorstelt om de aanpak van de NWC aan te passen: “*I suggested to call it a day and change it, everybody protested. They say: “It is working fine”*”.¹³⁷⁸

Een interessante politieke invalshoek komt als in 1993 Winsemius terloops bemerkt, tien jaar na zijn afscheid van Singapore, dat binnen zijn UNDP-team in 1960/1961 “van economische specialisten zich [ook] één á twee ‘politieke’ leden bevonden”. Niet geheel verbazingwekkend als de *curriculum vitae* van zowel Winsemius als van I. Fang Tang nader bestudeerd worden en ook niet verwonderlijk gezien de verknochtheid van de Amerikaanse buitenlandse politiek met ontwikkelingshulp.¹³⁷⁹

~

Het totaal aan voorbeelden culmineert naar een voor deze paragraaf afrondende vraag: is de politieke éénpartij-dominantie van de PAP in Singapore vanaf 1959 tot heden ook door Winsemius' success story onderbouwd? Al zijn politieke ideeën, van het uitschakelen van de communisten tot en met het disciplineren van de arbeidersbeweging en de daarop gebouwde linkervleugel van de PAP, zijn zonder twijfel voor Singapore's economische ontwikkeling cruciaal geweest. Maar is Winsemius voldoende geweest om de ruimte te scheppen voor een technocratisch beleid voor een periode van meer dan zestig jaar, of zijn er andere en meerdere perifere omstandigheden?

Voor de beantwoording van deze vraag moet vooral gekeken worden naar de intern zo dikwijls benadrukte kwetsbaarheid van Singapore, zowel fysiek (het vanaf 1965 versneld opzetten van een nationaal leger) als religieus (*‘Singapore as a Chinese nation in a sea of Malays’*). Vooral tijdens de Koude Oorlog hebben etnische spanningen in relatie tot Maleisië en Indonesië een bijzondere rol gespeeld. Het bestuur van Singapore, met een redelijk elitaire inslag, zoekt in de labiele periode rond 1960-1965 naar een versnelde identiteit, waardoor psychologische onzekerheden, ook van de bestuurders zelf, en achterdocht ten opzichte van niet begrepen politieke reacties en situaties in de omringende landen tot allerlei *issues of control* leiden. Perioden van onzekerheid en angst voor (on)zichtbare vijanden zijn gouden tijden voor leiders met dictatoriale neigingen.

¹³⁷⁸ *National Archives of Singapore, Oral History Centre*, Dr. Albert Winsemius, band 16.

¹³⁷⁹ Douw/Visscher, geluidsopname verdiepend interview; I.F. Tang, ‘A Lemon or a Rolls-Royce’ in: Chan Chin Bock (red.), *Heart Work* (Singapore 2002) 18-23; Schein, *Strategic Pragmatism*, 72.

In dit latente spanningsveld van allerlei oppositiebewegingen, door het opschorten van rechten, leidt de disciplinerende van Singapore's samenleving tot allerlei (staats)acties op institutioneel, organisationeel en individueel gebied. De langdurige praktijk van het PAP regime om met inzet van de *Internal Security Act* (ISA) of andere dwangmiddelen, die via het parlement ter hand zijn gesteld, tegenstanders of tegengeluiden de mond te snoeren, heeft de PAP in Singapore een bijna 'eeuwige' invloed gegeven. In het bijzonder op het gebied van de persvrijheid is rigoureuus gehandhaafd, publicaties als de *Far Eastern Economic Review* en de *International Wall Street Journal* zijn verboden of krijgen verspreidingsrestricties opgelegd.

Het zijn echter merendeels individuen en groepen geweest die via de ISA de kracht van het regime hebben gevoeld, via buitenissige belastingcontroles of smaadprocessen tot en met de huidige *fake news*-wetgeving, de POFMA-wetgeving (*Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act*) die de bewijslast in feite omdraait. Het is dan aan de beklagde om via een zeer kostbare rechtbankprocedure te proberen om zijn onschuld te bewijzen. Ook het controleren van de politieke omgeving (herindeling van kiesdistricten) valt hieronder.

Al deze en vele andere voorbeelden schakelen niet alleen individuen en publicaties uit; er gaat ook een uiterst disciplinerende werking vanuit die auteur James Gomez in zijn publicatie *Self censorship: Singapore's shame* noemt.¹³⁸⁰ Politieke verworvenheden als Singapore's meritocratie en de uitroeiing van corruptie hebben enerzijds wel geleid tot een transparante samenleving maar je kunt ook van het standpunt uitgaan dat het systeem sociaal oneerlijk is en omgezet moet worden in politieke vrijheid en economische groei. Zoals Mitchell Wigdor in zijn proefschrift uit 2013 stelt, met een quote verwijzend naar de wetenschapper Blomstrom:

For instance, Singapore is lagging behind many other East Asian countries in the pace of political liberalization. Whereas countries such as Korea, Taiwan, the Philippines, and Indonesia have achieved or been moving towards democracy in recent years, Singapore still has limits on the freedom of media, the cultural sphere, civil society, trade unions and political activities. The result has been a society where people are said to be cautious about expressing own ideas [sic] and views and where most people opt for the safe strategy to follow officially sanctioned paths.

A society that oppresses alternative views is obviously not encouraging independent thinking and creativity. It is also uncertain if the government can expect people to think independently and to be creative in some areas such as in science or businesses, without allowing them to express independent views on for instance politics. (Blomstrom et al. 1999: 45)¹³⁸¹ Singapore wants a creative, innovative entrepreneurial class, but it is uncertain how such a class can

¹³⁸⁰ James Gomez, *Self Censorship: Singapore's Shame* (Singapore 2000).

¹³⁸¹ M. Blomstrom, S. Gliberman en A. Kokko (red.), 'The Determinants of Host Country Spillovers from Foreign Direct Investment: Review and Synthesis of the Literature', *SSE/EFI Working paper series in Economics and Finance*, no. 239. The European Institute of Japanese Studies (Stockholm 1999). 45.

develop in the business world without creativity and innovation being permitted free voice in whatever fields of endeavour they choose to express themselves.¹³⁸²

Wigdor vergeet echter dat veel van Singapore's zakelijke en technische creativiteit of in oorsprong aanwezig is of van buiten 'ingekocht' wordt en dat onafhankelijke denkpatronen van ondernemers door 'politiek Singapore' nauwelijks enige barrière opgeworpen krijgen. Terwijl, terecht, dezelfde politiek in openbare gedragsuitingen en delen van de wetenschap, zoals geesteswetenschappen, in het algemeen daar waar volgens westers denken democratische grondbeginselen een leidende rol zouden moeten spelen, de voorkeur gegeven is aan autocratische vaak geforceerde besluitvorming. Politieke angst en spanning, op momenten vol psychologische onzekerheden naast versnelde identiteitsopbouw, hebben de regering onder leiding van Lee Kuan Yew naar een stringente continuering van de PAP-politiek geleid. Ngiam Tong Dow geeft in zijn *Reflections* een interessante weergave van Lee's denkbeeld hoe macht uit te oefenen "*we must have a strong treasury (the economy), control of the gun (the army), and influence over the voice (the media)*".¹³⁸³

Ook de hierboven herhaalde waarschuwing van Winsemius aan de regeringsleiders van de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Australië voor een mogelijke kettingreactie van onlusten, heeft tot een inboezeming van politieke angst gezorgd en leidt daardoor bijna automatisch rechtstreeks tot een positieve beantwoording van Winsemius' invloed op het jarenlange monopolie van de PAP. Met andere woorden: als de politieke context van Singapore in relatie tot Winsemius' 23-jarige politieke suggesties kritisch benaderd wordt dan heeft het PAP-beleid Winsemius' medewerking en invloed niet ontlopen, waardoor de PAP door dezelfde Winsemius aan decennia lange continuïteit geholpen is. Het voortbestaan van een éénpartij-staat is echter niet exclusief uit het mandaat van Winsemius ontstaan, maar hij heeft in het resultaat van een éénpartij-dominantie van de PAP wel meegeteld en zijn rol gespeeld.

55 De nieuwe maat: het Bruto Nationaal Geluk (BNG)

Is het voor te stellen dat motieven en besluiten genomen door Winsemius en Singapore's politici het persoonlijke geluk, de persoonlijke tevredenheid van Singapore's huidige bewoners hebben beïnvloed? Sterker: heeft de ontwikkeling van Winsemius' welvaart in Singapore gefaald als blijkt dat het 'geluksgevoel' van de gemiddelde Singaporees achtergebleven is bij de ontwikkeling van zijn welvaart? Telt het geestelijke geluk mee in de afweging van Winsemius' invloed op de ontwikkeling van Singapore?

¹³⁸² Wigdor, *No Miracle: What Asia can Teach all Countries about Growth*, 175-176.

¹³⁸³ Tay, *A Mandarin and the Making of Public Policy*, 61.

Mondiaal zijn er in de afgelopen decennia vele wetenschappelijke activiteiten opgestart die ‘de mate van geestelijke tevredenheid’ proberen vast te leggen in relatie tot eenieders eigen woonomgeving en levenswijze. Bovendien worden de uitkomsten van deze onderzoeken, de antwoorden hoe *happy* elk land wel is, naast elkaar gelegd en met elkaar vergeleken. Bij deze veelal Engelstalige instellingen wordt het woord *happiness* vaak gebruikt, dat wij met het Nederlandse woord ‘geluk’ vertalen. Het is misschien handiger om in plaats van ‘geluk’ over te schakelen op het woord ‘tevreden’, een wat meer tastbare menselijke status van levenskwaliteit en welzijnsgevoel. Maar dat wil niet zeggen dat je gelukkig bent als je tevreden bent, of tevreden als je gelukkig bent; situaties die niet helder en onomstotelijk beantwoord kunnen worden.

Als dit onderzoek naar Winsemius in 2013 opgestart wordt is er een verwijzing naar een ontwikkeling van tevredenheid:

Can we visualize that motives and decisions taken by Winsemius and Singapore’s politicians benefitted the personal satisfaction of its inhabitants today? To complete the history of Winsemius’ involvement in Singapore this thesis confirms a certain responsibility for the reproduction of the development course of Singapore’s human progress. It argues that Dr. Albert Winsemius not only launched Singapore's Development Miracle of welfare and wealth. As a consequence he also initiated present levels of wellbeing and happiness.¹³⁸⁴

De toenmalige vraag ‘maakt groeiende welvaart meer tevreden’ is ook nu in 2020 nauwelijks wetenschappelijk te beantwoorden. Misschien kan een antwoord vergemakkelijkt worden door de drie hieronder vermelde invalshoeken te bestuderen, waarna ieder voor zich, u en ik, een eigen conclusie trekt?

1. In 1990, zes jaar nadat Winsemius Singapore’s dienst verlaten heeft, vindt aldaar een tevredenheidsonderzoek plaats, Singapore’s zogenaamde *Quality of Life Indicators*.¹³⁸⁵ Het is interessant te zien dat, dertig jaar geleden, naast Singapore’s behuizing en gezondheidszorg, zowel de economische als de politieke omgeving hoog geplaatst staan. Zonder een vergelijkingstabel met identieke uitslagen voor 1960, het startjaar van Winsemius, suggereren beide tabellen als vanzelfsprekend dat de groeiende welvaart in Singapore na 1960 een grote mate van tevredenheid gestimuleerd heeft. De regering van Singapore, de PAP en extern adviseur Winsemius krijgen in 1990 door deze tabellen een duidelijk schouderklopje.

¹³⁸⁴ Tekst van auteurs *Flyer* uit 1963; *National Archives of Singapore, Oral History Centre*, Dr. Albert Winsemius, band 16.

¹³⁸⁵ Häntzschel, *Culture and Communication, News Flows in Singapore*, 114-115, gebaseerd op data verstrekt door Singapore’s Ministry of Trade and Industry: *The Strategic Economic Plan, Towards a Developed Nation* (Singapore 1991) 24-25.

TABEL 6

Issue	Best country out of 100 countries	Singapore's rating, out of 10 for best country
Housing	Singapore	10
Health Care	Singapore	10
Physical Environment	Australia	7
Political Environment	Singapore	10
Economic Environment	Singapore	10
Public Transport	Singapore	10
Private Transport (cost)	United States of America	4
Communication	Singapore	10
Education (% with secondary educ.)	United States of America	6
Mass Media	United States of America	10
Crime	Singapore	10
Arts	France	4
Recreation	United States of America	5
Essential services and utilities	Japan	7

TABEL 7

Issue	Rank out of 100 countries
Public safety (murder rate)	20
Food Cost (% of income)	5
Living Space	42
Housing standards (availability of utilities)	1
Communications (telephones per thousand)	20
Education (% with secondary education)	40
Public health (infant mortality)	6
Noise level	1
Traffic flow	7

2. Als de statistiek van het *World Happiness Report 2019* (WHR) erop nageslagen wordt, het rapport dat tevredenheid als een “*new economic paradigm*” beschouwt, blijkt dat Singapore's *Ranking of Happiness* van 156 landen dat jaar op de 34ste plaats staat. Dat is ongeveer een identieke positie die Singapore in de periode 2005/2008 inneemt, de jaren dat de WHR met haar metingen start. De gemiddelde inwoner van Singapore lijkt in deze vijftien jaar tijd op bijna een en hetzelfde niveau van tevredenheid staan. Singapore staat met deze 34ste plaats temidden van landen als Brazilië, Uruguay, el Salvador en Italië. Finland, Denemarken, Noorwegen, IJsland en Nederland staan op de eerste vijf plaatsen.¹³⁸⁶

¹³⁸⁶ Joän F. Helliwell, Richard Layard en Jeffrey D. Sachs (red.), *World Happiness Report, 2019*, Sustainable Development Solutions Network. (New York 2019), *Figure 2.7* en *2.8*; <https://worldhappiness.report/ed/2019/>; *World Happiness Report*; *Human Development Index, United Nations*.

Overigens: het WHR definieert deze tevredenheid aan de hand van zes, typisch Singapore-gerelateerde pluspunten: *GDP per capita*, *social support*, *healthy life expectancy*, *freedom to make life choices*, *generosity* en *perceptions of corruption*. Factoren die sinds begin jaren zestig van de vorige eeuw door de regering van Singapore genereus gesponsord zijn. Met andere woorden, op basis van deze technisch meetbare onderdelen rekenen de bewoners van Singapore in de afgelopen vijftien jaren qua ‘tevredenheid’ positief af. De vraag: hoe is de ontwikkeling van deze tevredenheid vanaf 1960, vanaf Winsemius, blijft echter nog open.

~

Als we ‘tevredenheid’ spiegelen aan het woord ‘menselijke ontwikkeling’, een onderzoek dat de Verenigde Naties vanaf 1990 start en dit terugzoeken in zijn *Human Development Index* (HDI) dan zien we dat Singapore in 2019 op de zeer hoge 9^e plaats van de wereldranglijst staat, tussen Zweden en Nederland, een “*Very High Human Development*”.¹³⁸⁷ De HDI komt tot de conclusie dat in de autocratisch gecontroleerde jaren de drie voor Singapore uitstekend ontwikkelde parameters - *a long and healthy life*, *access to education* en een *decent standard of living* – tot een zeer hoge waardering geleid heeft.¹³⁸⁸

Helaas, deze HDI voert echter niet verder terug dan 1990, 30 jaar na de komst en 8 jaar na het vertrek van Winsemius. Er kan slechts tot op zekere hoogte een relatie gelegd worden met Winsemius’ drieëntwintigjarige welvaartsoffensief dat in 1960 gestart is. Maar als we weten dat tussen 1990 en 2018 Singapore’s HDI-waarde in bijna dertig jaar stijgt van 0.718 naar 0.935, een verhoging van 30.2%, dan lijkt het erop dat de in Winsemius’ Singapore-tijd gevoerde politiek op termijn positieve ‘menselijke tevredenheidsvruchten’ heeft afgeworpen. Vooral als duidelijk is dat het 1990 gemiddelde wereld-HDI van 0.598 per 2018 ‘slechts’ naar 0.731 is gestegen; in zestig jaar ‘slechts’ 22%.¹³⁸⁹ Bevreemdend is wel dat de sprong van Singapore naar de 9^e plaats zich pas in de 21ste eeuw afspeelt, in 1990 staat Singapore nog op de 38^e plaats. Sterker, in 2009 staat Singapore nog op de 27^e plaats in de HDI-wereldranglijst.

~

Concluderend: de statistieken van de WHR en de HDI zijn slechts ten dele geschikt om de ontwikkeling van tevredenheid in Singapore na 1960 te kunnen beoordelen. Bovendien zijn deze parameters nog onderweg naar een meer robuust en wetenschappelijke basis. Groeiende welvaart heeft in Singapore voor meer welzijn gezorgd maar het blijft interessant om een vergelijking met 1960 te kunnen maken.

¹³⁸⁷ *The Human Development Index*, UNDP; <http://hdr.undp.org/en/composite/HDI>, geraadpleegd 12-04-2020.

¹³⁸⁸ <https://ourworldindata.org/human-development-index>, geraadpleegd 08-04-2020.

¹³⁸⁹ <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/SGP>, geraadpleegd 12-04-2020.

3. Tevredenheid peilen lijkt nog moeilijker te worden als de vraag gesteld wordt of een inwoner van Singapore op een andere manier zijn geestelijk geluk, zijn tevredenheid ervaart dan zijn evenknie in bijvoorbeeld Nederland of in Amerika. Is er iets pertinent anders als een evaluatie naar tevredenheid uitgevoerd wordt in Europa of in Singapore? Kan tevredenheid verbonden zijn met de vrijheid om keuzes te maken, met het wars zijn van dwingende politiek, met een opstandig karakter, met een individualiteit die niet overal hetzelfde is, met de open en vrije samenleving waar bijvoorbeeld de huidige Chinese communistische partij zo vijandig tegenover staat? Functioneert tevredenheid anders in het oosten anders dan in het westen?

In het verlengde daarvan komt dan de vraag op of democratie een universele waarde is. Is er sprake van een *Development paradigm* – gaan alle culturen dezelfde, westerse, kant op? In een speciale krant die na Lee Kuan Yew's overlijden verschijnt, wordt hier terzijde al een soort antwoord op gegeven: “*These special Asian characteristics meant that Western democracy, law and order – human rights, in other words – could not be universally applied*”.¹³⁹⁰

~

Lee Kuan Yew en Winsemius zijn in de navolgende anekdote uit 1994 twee rapporteurs van welvaart en tevredenheid uit twee verschillende delen van de wereld. Winsemius is in december 1993, tien jaar na zijn afscheid, op uitnodiging van Lee voor twee weken met dochter Ankie in Singapore terug. Lee Kuan Yew verhaalt in het parlement in januari 1994 over een vraag die hij Winsemius gesteld heeft:

Last month, Dr Albert Winsemius returned to Singapore after a lapse of 10 years. He's been associated with us since 1960. At the end of his stay, I asked him what was the most profound change in Singapore. He paused, and said, They want more... I responded: But they are prepared to work for the more that they want. And he replied: Yes, that is no longer true in Europe.¹³⁹¹

Winsemius ziet in 1993 dat de inwoner van Singapore niet tevreden is en meer wil. De inwoner van Singapore die materialistischer lijkt te worden en misschien niet inziet dat nog andere zaken in het leven de moeite waard zijn. Winsemius schiet tijdens dit bezoek zelfs uit zijn slof als hij boos wordt op de ontevredenheid van ambtenaren en hen vervolgens de oren wast. Terwijl Aziat Lee Kuan Yew de tolerantie toont met: “*But they are prepared to work for the more that they want.*” Wat is er, volgens Lee, fout om door harder te werken nog meer geld, welvaart, tevredenheid te scoren? Lee tolereert dat de gemiddelde inwoner van Singapore nog meer wil, dat in Singapore meer geld verdienen uitmondt in een hoger tevredenheidsgevoel.

¹³⁹⁰ TODAY, special edition *The Straits Times*, Remembering Lee Kuan Yew, 30.

¹³⁹¹ Hill, *The Politics of Nation Building and Citizenship in Singapore*, 132; *The Straits Times*, 15-01-1994.

Terwijl in ‘Europa’, volgens Winsemius, het stadium van harder werken en meer geld verdienen om daardoor tevredener te worden al gepasseerd is?

In dit verband is Lee Kuan Yew’s visie op de vraag uit 1979 interessant: ‘wat voor burgers heeft een staat nodig, met wat voor karaktereigenschappen?’:

Is he loyal and patriotic? Is he, when the need arises, a good soldier? Is he filial, respectful to elders, law-abiding humane, and responsible? Does he take care of his wife and children, and his parents? Is he a good neighbour and a trustworthy friend? Is he tolerant of different races and religions? Is he clean, neat, punctual, and well-mannered? ¹³⁹²

Waarop Victor Funnell, historicus en editor van het blad *Asian Affairs*, die deze vraag aangekaart heeft in een van zijn reviews, antwoordt: “*Not much wrong with that, is there?*” ¹³⁹³

De gestelde vraag of een inwoner van Singapore op een andere manier zijn geestelijk geluk kan ervaren dan zijn evenknie in bijvoorbeeld Amerika of Nederland laat een vraagteken achter. Want wat is de betekenis dat in de top-11 van het *World Happiness Report* in 2019 alleen maar westerse landen staan, met na Finland en Denemarken respectievelijk Noorwegen, IJsland, Nederland, Zwitserland, Zweden, Nieuw-Zeeland, Canada, Oostenrijk en Australië? Terwijl de nieuwe mens van Singapore met zijn nieuwe cultuur niet tevreden blijkt te zijn met wat Singapore bereikt heeft, zoals de 34ste plaats van de *World Happiness Report* in 2019 aangeeft. Singapore is daar omringd door landen als Panama, Brazilië, Uruguay, El Salvador, Italië, Bahrein en Slowakije.

Is tevredenheid dan eigenlijk niet als geschiedenis? Geschiedenis, dat beoordeeld moet worden in het licht van tijd en omgeving? Dat de huidige stand van tevredenheid niet opgehangen moet worden aan welvaartscheppers en gelukzaligheid van toen? Toen is armoede gekeeld, toen is elke vorm van autoriteit aangewend om een noodlot af te wenden waardoor de geschiedenis van Singapore nu ook gebracht wordt in termen van ‘daar werd iets groots verricht’. ¹³⁹⁴ Of, zoals de latere president van Singapore Devan Nair wijsgerig stelt, moet niet alles tot op het bot geanalyseerd worden: “*some verdicts had best be left to history*”. ¹³⁹⁵

~

Winsemius’ derde Singapore-fase wordt afgesloten. Zijn kenmerkende persoonlijkheid en ervaring heeft hem in staat gesteld om met overtuiging om te gaan met velen die op de ontwikkeling van Singapore invloed hebben, positief zowel als negatief. Met de politieke

¹³⁹² Lee Kuan Yew, *People’s Action Party, 1954-1979* (Singapore 1979) 34.

¹³⁹³ Victor Funnell, ‘Review of Michael Hill and Lian Kwen Fee *The Politics of Nation Building and Citizenship in Singapore*’, *Journal of Southeast Asian Studies*, uitgave 27, nr. 02/september 1996, 443.

¹³⁹⁴ Diedrik van Vleuten, *Daar werd wat groots verricht* (Hoorn 2018).

¹³⁹⁵ Celine Lim en Tan May Ping, ‘Devan Nair: The Rebel with a Cause’, in: Leong Ching (red.), *Great Singapore Stories - The Founding Fathers*, SNP Editions (Singapore 2008).

leiders die van hem ook niet-economisch gerelateerd advies krijgen, met de Britse officials, de internationale zakenwereld, de technocraten en de vakbondsleiders. De innige band die Winsemius met velen in Singapore heeft opgebouwd, komt tot een einde.

Met Lee Kuan Yew, die hij heeft leren appreciëren en die hij prijst voor zijn sociaaleconomisch beleid, voor Lee's hervormen van de CPF, het pensioenstelsel van Singapore. Met Goh Keng Swee, minister van Financiën en van Defensie, verantwoordelijk voor de ontwikkeling van *Jurong Industrial Estate*. Winsemius, neemt afscheid van Howe Yoon Chong en Lik Kim San en prijst hen voor hun respectievelijke rollen in de HDB, de volkshuisvesting en de *Port of Singapore Authority*, de havenautoriteit van Singapore. Hij roemt Devan Nair voor zijn belangrijke werk in de vakbonden en I.F. Tang, zijn plaatsvervanger in de UNDP-missie en een van de eerste leiders van de EDB. Net zoals hij ook Ngiam Tong Dow bij dit afscheid niet vergeet.

Winsemius kent Hon Swee Sen al sinds 1960, van de Wereldbank, van zijn jaren in de EDB en van zijn jaren als minister van Financiën, als verstandig expert voor Singapore's fiscaal beleid. Als Hon op vrijdag 14 oktober 1983 overlijdt, komt Winsemius naar zijn begrafenis, bewijst hem de laatste eer en kondigt hij Lee Kuan Yew zijn vertrek uit de actieve assistentie voor Singapore aan. Hij vindt dat Singapore nu een echte wereldstad is. "*It still has a long way to go. But even to-day, when compared to other underdeveloped and developing countries, amidst negligence, failure and mediocrity, a shining example of economic and social progress*".¹³⁹⁶

¹³⁹⁶ Winsemius, *The Dynamics of a Developing Nation: Singapore*, 14.